

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΤΗΣ ΕΦΕΣΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟ ΣΧΟΛΑΡΙΟ (1440)

Είναι γνωστό ότι ο πρώτος ύστερα από την άλωση της Κωνσταντινούπολης Οικουμενικός Πατριάρχης, Γεννάδιος ο Σχολάριος, για ένα αρκετά μεγάλο διάστημα έζησε στο μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου, στο Μενοίκιο όρος, λίγα χιλιόμετρα έξω από τις Σέρρες. Στο μοναστήρι αυτό συνέγραψε ένα σοβαρό αριθμό από τα έργα του και στο μοναστήρι αυτό πέθανε και τάφηκε.

Το 1854, ο Οικουμενικός Πατριάρχης 'Ανθιμος ο Στ', που είχε χρηματίσει Μητροπολίτης Σερρών, ενδιαφέρθηκε για την ανακομιδή του λειψάνου του Γενναδίου Σχολαρίου. Ο νέος τάφος του βρίσκεται δεξιά από την είσοδο, στο Νάρθηκα του Καθολικού του μοναστηριού*.

Ο Φαναριώτης ποιητής και καθηγητής στην Ιερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης Ηλίας Τανταλίδης θεωρείται ο συντάκτης του ηρωελεγειακού επιγράμματος που είναι χαραγμένο στη μαρμάρινη εντοιχισμένη πάνω από το μνήμα του Γενναδίου πλάκα.

Ο Γεώργιος Σχολάριος, λαϊκός ακόμη, υποστήριξε στη Σύνοδο της Φερράρας – Φλωρεντίας (1439-1440) την ένωση της Ορθόδοξης Εκκλησίας με την Εκκλησία της Ρώμης. Η επιλογή αυτή του Σχολαρίου λύπησε αφάνταστα το δάσκαλό του και ακούραστο αγωνιστή για την αποτροπή της ένωσης Μητροπολίτη Εφέσου Μάρκο τον Ευγενικό, ο οποίος το 1440 του απήθυνε την παρακάτω επιστολή.

Στην έκδοση της *Ελληνικής Πατρολογίας* του Jacques – Paul Migne (τόμος 160, στ. 1091-1096), απ' όπου παίρνουμε το κείμενο, η επιστολή έχει την επιγραφή: *Επιστολή κυρού Μάρκου του Έφessου προς τόν κύριν Γεώργιον τόν Σχολάριον***.

Μαζί με το πρωτότυπο κείμενο παραθέτουμε και την ερμηνεία της επιστολής στην νεοελληνική γλώσσα, χωρίς να προβαίνουμε στο σχολιασμό της, γιατί θέλουμε να αφήσουμε ανεπηρέαστο τον αναγνώστη να βγάλει αβίαστα τα δικά του συμπεράσματα για τον Γεώργιο Σχολάριο, που αργότερα εγκατέλειψε το φιλολατινισμό του, έγινε αρχηγός της ανθενωτικής παράταξης στην Κωνσταντινούπολη και τελικά κατόρθωσε να αναρριχηθεί στον πατριαρχικό θρόνο με το όνομα Γεννάδιος.

* Ιδὲ Γεωργίου Δ. Μεταλληνού, «Άγνωστες εἰδήσεις περὶ τῆς ανακομιδῆς τοῦ λειψάνου τοῦ Οἰκουμἐνικοῦ Πατριάρχου Γενναδίου Β' τοῦ Σχολαρίου», *Επιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τιμητικὸν Ἀφιέρωμα εἰς Ἀνδρέαν Ἰω. Φιτρᾶκην*, τόμ. 26 (1984), σελ. 535-548 καὶ Γεωργίου Α. Μεταλληνού – Βαρβάρας Γ. Μεταλληνού, «Ἀρχεῖον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης – Σχολαρχία Μητροπολίτου Στρωρυπόλεως Κωνσταντίνου (Τυπάλδου – Ἰακωβάτου) 1844-1864», τόμος Α', *Γράμματα πατριαρχικά καὶ ἀπαντήσεις τῆς Σχολαρχίας*, Ἀθῆνα 1985, σελ. 166-267.

** Για τὶς ἐκδόσεις τῆς επιστολῆς, ἰδὲ Σπ. Π. Λάμπρου, *Παλαιολογία καὶ Ἡελοποννησιακά*, τόμος Α', ἐν Ἀθῆναις 1912-1926 (φωτοτυπικὴ ἀνατύπωση 1971), σελ. 27· Κ.Γ. Μωμόνη, «Μάρκος ὁ Ευγενικός. Βίος καὶ ἔργον», *Θεολογία*, τόμ. 25(1954), σελ. 557 (= Κυριακῆς Γ. Μωμόνη, *Μάρκος Ευγενικός. Βίος καὶ ἔργον. Μελέτη γραμματιολογικῆ*, Ἀθῆναι 1954, σελ. 70· Constantine N. Tsirpanlis, *Mark Eugenicos and the Council of Florence. A historical re-evaluation of his personality*, Θεσσαλονικὴ 1974, σελ. 112. Ὁ Ἀνδρόνικος Κ. Δημητριάκοπουλος, *Ορθόδοξος Ἑλλάς, ἡτοι περὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν γραψάντων κατὰ Λατίνων καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν*, ἐν Λεψίῳ 1872, σελ. 113-114, ἐκ-δόσει μέρος τῆς επιστολῆς. Ἠρθλ. καὶ Θεοδῶρου Ν. Ζήση, *Γεννάδιος Β' Σχολάριος. Βίος Συγγράμματα Λιδασκαλία*, Θεσσαλονικὴ 1980, σελ. 362, μνεῖα μόνο τῆς επιστολῆς.

Η έρευνα για το Γεννάδιο Σχολάριο έχει προχωρήσει αρκετά, λείπει όμως ακόμη η μελέτη που θα εξέταζε όσο γίνεται νηφάλια και αντικειμενικά μερικές αμφισβητημένες πτυχές της προσωπικότητάς του και των δραστηριοτήτων του.

Η επιστολή του Μάρκου του Ευγενικού προς τον Γεώργιο Σχολάριο δεν έχει συζητηθεί επαρκώς. Η αξιοποίηση του περιεχομένου της μπορεί να συμβάλει στην αποτίμηση των ιδεών και των σκέψεων του Σχολαρίου, που χρωμάτισαν έντονα την πορεία της ορθοδοξίας και του Γένους μας λίγα χρόνια πριν και λίγα χρόνια ύστερα από την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους.

Ἐπιστολή κυροῦ Μάρκου τοῦ Ἐφέσου πρὸς
τὸν κύριν Γεώργιον τὸν Σχολάριον

Ἐνδοξότατε, σοφώτατε, λογικώτατε καὶ ἔμοι ποθεινότατε ἀδελφέ καὶ κατὰ πνεῦμα υἱέ, κύρ Γεώργιε, εὐχόμαι τῷ Θεῷ υἱαίνειν σέ ψυχῇ τε καὶ σώματι καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἔχειν καλῶς, οὐ τῷ ἔλεει καὶ αὐτὸς υἱαίνω μετρίως τῷ σώματι.

Ὅσης ἡμᾶς ἐνέπλησας ἡδονῆς, ἡνίκα τῆς ὀρθῆς δόξης ἐγένου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ πατρίου φρονήματος καὶ τῆ καταψηφισθεῖση παρὰ τῶν ἀδίκων κριτῶν συνηγορήσας ἀληθεία, τοσαυτῆς ἐκ τοῦ ἐναντίου λύτης καὶ κατηφείας ἐπλήσθημεν, ἀκούσαντες μετατεθεῖσθαι σε πάλιν καὶ τάναντία φρονεῖν τε καὶ λέγειν, καὶ τοῖς κακοῖς οἰκονόμοις συντρέχειν ἐπὶ τὰς μεσότητα καὶ οἰκονομίας.

Καλὰ γε ταῦτα καὶ φιλοσόφου ψυχῆς ἄξια:

Καίτοι ἔγωγε τὰ ἐγκώμιά σου πλέκειν ἤδη διενουούμην, καὶ τὸν μέγαν Γρηγόριον ἐνενόουν τὸν τῆς Θεολογίας ἐπώνυμον Ἡρωνά τινα φιλόσοφον ἔπαινοντα τῆ τῶν Ἀρειανῶν ἐνιστάμενον πλάνη, ὅτι, φησί, δορκαλίσι τὸ καλὸν σῶμα καταξανθείς παρέμφθη τῇ ἐξορία².

Σὺ δὲ μηδενὸς εἰς πείραν ἐλθὼν λυπηροῦ μόνας ἀπειλαῖς, ὡς εἴοικε, πτοηθείς, ἢ δωρεῶν καὶ τιμῶν ἐπαγγελίας ἀναπεισθείς οὐτω ῥαδίως αὐθις προέδοκας τὴν ἀλήθειαν.

Ενδοξότατε, σοφώτατε, λογικώτατε και περιπόθητε αδελφέ μου και πνευματικό μου παιδί, κύριε Γεώργιε, εύχομαι στο Θεό να είσαι ψυχικά και σωματικά υγιής και να ευτυχείς παντού. Με το έλεος του Θεού κι εγώ διατηρούμαι καλά σωματικά.

Ὅσο μας ευχαρίστησες όταν αποδέχτηκες την ορθοδοξία και το ευσεβές και πατροπαράδοτο φρόνημα και γιατί υπερασπίστηκες την αλήθεια, που καταδικάστηκε από τους άδικους κρισολόγους, τόσο από την άλλη μεριά λυπηθήκαμε και μελαγχολήσαμε, όταν ακούσαμε ότι έχεις αλλάξει πάλι και ότι τα αντίθετα και φρονείς και λέγεις, και ότι συμφωνείς με τους κακούς ρυθμιστές για συμβιβασμούς και βολέματα.

Είναι καλά αυτά και τιμούν τον άνθρωπο το φιλόσοφο:

Κι όμως εγώ σκεφτόμουν μέχρι πριν από λίγο να σου πλέξω τα εγκώμια και είχα στο νου μου το μεγάλο Γρηγόριο, τον επονομαζόμενο Θεολόγο, ο οποίος επαινεσε κάποιον Ἡρώνα φιλόσοφο, που αντιστάθηκε στην πλάνη των Αρειανών, ότι, λέγει, αφού καταξεσχίστηκε το καλό του σώμα από τις δορκαλίδες (μαστιγία από δέρματα ζαρκαδιού), στάληκε στην εξορία.

Εσύ, όμως, μολονότι δε δοκίμασες κάτι λυπηρό, μόνο με απειλές, όπως φαίνεται, τα χασες ή μεταπεισθήκες με υποσχέσεις δωρεών και τιμών: έτσι άνετα πάλι πρόδοσες την αλήθεια.

Τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ και τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν δακρῶν, και κλαύσομαι τὴν θυγατέρα Σιών, τὴν τοῦ φιλοσόφου λέγω ψυχὴν ῥιπιζομένην και μεταφερομένην, ὡς χροῦς ἀπὸ ἄλwanos θερινῆς.

Ἄλλ' ἐρεῖς ἴσως, ὡς οὐκ ἐπὶ τὰ ἐναντία γέγονεν ἢ μετάθεσις, μεσότητα δέ τινα και οἰκονομίαν περισκοποῦμεν.

Οὐδέποτε διὰ μεσότητος, ἄνθρωπε, τὰ ἐκκλησιαστικά διορθώθη· μέσον ἀληθείας και ψεύδους οὐδέν ἐστιν· ἀλλ' ὡσπερ τὸν τοῦ φωτός ἐξω γενόμενον ἐν τῷ σκότει εἶναι ἀνάγκη, οὕτω τὸν τῆς ἀληθείας μικρὸν παρεκκλίναντα τῷ ψεύδει λοιπὸν ὑποκεισθαι φαίμεν ἂν ἀληθῶς· καίτοι γε φωτός μὲν και σκότους ἐστιν εἰπεῖν μεσότητα, τὸ καλούμενον λυκαυγές ἢ λυκόφως, μεσότητα δέ τῆς ἀληθείας και ψεύδους οὐδ' ἐπινοήσῃν ἂν τις, εἰ και πολλά κάμοι.

Ἄκουσον, ὅπως ἐγκωμιάζει τὴν τῆς μεσότητος σύνοδον ὁ πολὺς ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριος· Εἶτε τὸν Χαλάνης πύργον, ὃς καλῶς τὰς γλώσσας ἐμέρισεν³ (ὡς ὠφειλὸν γε και ταῦτας, ἐπὶ καὶ ψ γὰρ ἡ συμφωνία) εἶτε τὸ Καϊάφα συνέδριον⁴, ᾧ Χριστὸς κατακρίνεται, εἶτε τι ἄλλο τοιοῦτον τὴν σύνοδον ἐκείνην ὀνομαστέον, ἢ πάντα ἀνέτρεψε και συνέχεε, τὸ μὲν εὐσεβές δόγμα και παλαιὸν και τῆς Τριάδος ὁμότιμον καταλύσασα τῷ θαλεῖν χάρακα και μηχανήμασι κατασεῖσαι τὸ ὀμοῦσιον, τῇ δέ ἀσεβείᾳ θύραν ἀνοίξασα διὰ τῆς τῶν γεγραμμένων μεσότητος⁵. Σοφοὶ γὰρ ἐγένοντο πρὸς τὸ κακοποιῆσαι, τὸ δέ καλοποιῆσαι οὐκ ἔγνωσαν.

Ἄρ' οὐ προσήκει ταῦτα και τῇ νῦν ἡμετέρα συνόδῳ;

Και πάνν μὲν οὖν, φαίην ἂν ἔγωγε. Πλήν ὅσον οὐδὲ πολλά βουλομένη τῇ μεσότητι και τῇ διπλῇ χρήσασθαι ἔσχε τοῖς μισθοδόταις καλυομένη· διὰ τοῦτο και φανερώς, ὡς ἐκείνοις ἐδόκει, τὴν βλασφημίαν ἐξεῤῥῆξε· μᾶλλον δέ, κατὰ τὸν προφήτην εἰπεῖν, ὡς ἀσπίδων ἐῤῥῆξαν και ἰστὸν ἀράχνης ὑφαίνουσι⁶, και ὄντως ἰστὸς ἀράχνης ὁ παρ' αὐτῶν συντε-

Ποιος θα ρίξει νερὸ στο κεφάλι μου και θα κάνει να τρέξουν ἀφθονα δάκρυα ἀπὸ τα μάτια μου και θα θρηνήσω τὴ θυγατέρα Σιών, ἐνώ τὴν ψυχὴ του φιλοσόφου, που ανεμίζει και πετὰ σαν χνοῦδι ἀπὸ καλοκαιρινὸ ἀλώνι.

Ἀλλά, θα πεις, ἴσως, ὅτι δεν ἀσπάστηκες ἀντιθετες ἀπόψεις· φροντίζουμε μόνο για κάποιον συμβιβασμὸ κι ἓνα βόλεμα.

Ἄνθρωπε, καμιά φορά τὰ ἐκκλησιαστικά ζητήματα δε διορθώθηκαν με τὸ συμβιβασμὸ. Μέση θέση ἀνάμεσα στὴν ἀλήθεια και τὸ ψέμα δεν ὑπάρχει. Ἀλλά, ὅπως ὅποιος βγήκε ἐξω ἀπὸ τὸ φῶς εἶναι ἀνάγκη να βρίσκεται στο σκοτάδι, ἔτσι ὅποιος παρέκκλινε λίγο ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, θα λέγαμε πράγματι ὅτι στο ἐξῆς βρίσκεται στὴν περιοχὴ του ψεύδους. Ἀν και εἶναι δυνατό να μιλήσουμε για μέσον φωτός και σκότους, αὐτὸ που λέμε λυκαυγές και λυκόφως, ὅμως δε θα μπορούσε κανεῖς να συλλάβει με τὸ νοῦ του, ὅσο κι αν κουρασθεῖ, μέση θέση ἀνάμεσα στὴν ἀλήθεια και τὸ ψεῦδος.

Ἄκουσε πῶς ἐγκωμιάζει τὴ σύνοδο για τὸ συμβιβασμὸ ὁ μεγάλος θεολόγος Γρηγόριος· «Ἡ πρέπει να ὀνομασθεῖ ἡ σύνοδος ἐκείνη πύργος τῆς Χαλάνης, που δίκαια ἔφερε σύγχυση στὶς γλώσσες (μακάρι και στὶς γλώσσες αὐτῆς τῆς συνόδου να προξενούσε σύγχυση, γιατί ἡ συμφωνία ἐγίνε για τὸ κακὸ) ἢ συνέδριο του Καϊάφα, ὅπου καταδίκαστηκε ὁ Χριστὸς, ἢ ἄλλο παρόμοιο, που ὅλα τ' ἀνέτρεψε και σ' ὅλα προκάλεσε σύγχυση, γιατί ἀπὸ τὴ μια μεριά κατὰστρεψε τὸ εὐσεβές και παλαιὸ δόγμα για τὸ ὁμότιμο τῆς Ἁγίας Τριάδας, ἀφοῦ τὴν περιχαράκωσε και ταρακούνησε με τεχνάσματα τὸ ὁμοῦσιον, ἐνώ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀνοίξε τὴ θύρα στὴν ἀσεβεία με ὅσα ἔχουν γραφεῖ για τὸ συμβιβασμὸ. Ἐγίναν σοφοὶ για να κάνουν τὸ κακὸ, δεν ἔμαθαν ὅμως να κάνουν τὸ καλὸ».

Ἄραγε δεν ταιριάζουν αὐτὰ και στὴ δικὴ μας τώρα σύνοδο;

Βεβαίωτατα, ἐγὼ τουλάχιστον θα ἔλεγα. Ὅμως ὅτι δε θέλησε να χρησιμοποιήσῃ πολὺ τὸ συμβιβασμὸ και τὴν διπλὴ ἐρμηνεία, ἐπειδὴ ἐμποδίστηκε ἀπ' τοὺς οργανωτὲς τῆς και γι' αὐτὸ φανερά ἐβγαλε τὴ βλασφημία, ὅπως ἄρεσε σε κείνους, ἢ καλύτερα, για να μιλήσω σύμφωνα με τὸν προφήτη, ἔσπασαν ἀναγὰ οχιάς και υφαίνου νῆμα ἀράχνης. Και

θείς και ὀνομασθεὶς ὄρος.

Μὴ οὖν ἀπατάσῃσαν ἡμᾶς ἐπὶ μεσότητῃ καὶ διπλῶν αὐθις ἀναχωροῦντες. Καὶ ἀφαῖκόν γάρ εἰσι συνέδριον, ἄχρις ἂν ἡ γενομένη παρ' αὐτῶν ἔνωσις τὴν Ἐκκλησίαν ἐπισκοτῇ.

Μέχρι τίνος, ὦ σχέτλιε, τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενές καὶ φιλότιμον ἐν τοῖς ματαίοις ἀπασχολεῖς; Μέχρι ποῦ τὰ ἐνύπνια; Καὶ ἡ ἀλήθεια πότε σπουδασθήτω σοι.

Φεύγε Αἴγυπτον ἀμεταστρεπτί', φεύγε Σόδομα καὶ Γόμορρα⁸. πρὸς τὸ ὄρος σῶζου, μὴ συμπαραληφθῆς. Ἄλλὰ κατέχει σε τὸ κενὸν δοξάριον καὶ ὁ ψευδώνυμος πλοῦτος καὶ τὰ κομψὰ καὶ εὐανθῆ χλανισκίδια καὶ τᾶλλα, οἷς ἡ κοσμικὴ εὐημερία τὴν σύστασιν ἔχει.

Φεῦ τῆς ἀφιλοσόφου διανοίας τοῦ φιλοσόφου!

Περίβλεπον τοὺς πρὸ σοῦ, ἐν ταῖς ὁμοίαις περιφανείαις ἐξετασθέντας. Αὖριον καταβήση καὶ αὐτὸς εἰς ἄδου, πάντα καταλιπὼν ὑπὲρ τῆς γῆς· τὸν δὲ τῶν θεβαιωμένων λόγον ἀπαιτηθήση μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, ὥσπερ ἡ ψευδώνυμος σύνοδος ἀπαιτηθήσεται τὸ αἷμα τῶν ἀπολλυμένων ψυχῶν τῶν σκανδαλισθέντων ἐπὶ τῷ μυστηρίῳ τῆς πίστεως, τῶν τὴν ἀφόρητον βλασφημίαν καὶ ἀσυγχώρητον ταῖς ψυχαῖς ὑποδεξαμένων τὴν κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ εἰς δύο τολμώντων ἀρχὰς ἀναφέρειν τὴν αὐτοῦ ὑπαρξίν, τῶν ὑπαχθέντων τοῖς ἀθέστοις καὶ καταγελάστοις λατινικοῖς ἔθεσι, τῶν τὰς ἀρὰς καὶ τὰ ἀναθέματα τῆς καινοτομίας τῆς πίστεως ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ἔλκυσάντων.

Ἄλλ' εἰς σύστασιν ἔσται τοῦ γένους καὶ εἰς ἐπίδοσιν ἡ γενομένη παρ' αὐτῶν ἔνωσις. Πάνυ μὲν οὖν. Οὐχ ὄρας τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ φεύγοντας καὶ ἓνα ἡμῶν χίλιους διώκοντα καὶ δύο μυριάδας μετακινούντας; Τούναντίον μὲν οὖν ἅπαν ὀρώμεν.

Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ τὴν ἡμετέραν ἀρχήν, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες· ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ τὴν ἡμετέραν πόλιν, εἰς μάτην ἠγγρύπησαν οἱ διὰ τῶν χρυ-

πράγματι εἶναι νῆμα ἀράχνης αὐτὸ που συντάχθηκε ἀπ' αὐτοὺς καὶ ονομάστηκε ὄρος.

Ἀς μὴ προσπαθοῦν, λοιπόν, να μας ἀπατήσουν ξαναρχίζοντας πάλι να μιλοῦν για συμβιβασμὸ καὶ διπλὴ ἐρμηνεία. Πράγματι, ἀποτελοῦν ἓνα συνέδριο ὅπως τοῦ Καϊάφα, μέχρις ὅτου ἡ ἔνωση που ἐγίνε ἀπ' αὐτοὺς σκοτίσει τὴν Ἐκκλησία.

Ὡς πότε, ελεεινέ, θα κατατρίβεις τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς καὶ τὴ φιλοτιμία στα μάτια; Μέχρι ποῦ πάνε τὰ ὄνειρα; Καὶ ἡ ἀλήθεια πρέπει κάποτε να σ' ἀπασχολήσει σοβαρά.

Φεύγε τὴν Αἴγυπτο, χωρὶς να γυρίσεις πίσω να δεῖς. Φεύγε τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα. Ζήτα τὴ σωτηρία σου στο θουνο, μὴ σε παρὰσύρουν ἄλλοι. Ἀλλὰ σε συνεπαίρνει ἡ κενοδοξία καὶ ὁ ψεύτικος πλοῦτος καὶ τὰ κομψὰ καὶ εὐχρωμα πανωφόρια καὶ τὰ ἄλλα, ἀπὸ τὰ ὁποία προέρχεται ἡ κοσμικὴ εὐτυχία.

Κρίμα στὴν ἀφιλοσόφητὴ διάνοια τοῦ φιλοσόφου!

Ἐξέτασε προσεκτικὰ τοὺς πρὶν ἀπὸ σένα, ὄσους ἀναδείχτηκαν σε παρόμοιες ἐπισημότητες. Αὖριο θα κατεβείς καὶ συ ὁ ἴδιος στὸν Ἄδη, ἀφήνοντας ὅλα πάνω στὴ γῆ καὶ θα χρειαστεῖ να δώσεις λόγο τῶν πράξεων με πολλὴ ἀκριβεία, ὅπως ἡ ψευδώνυμη σύνοδος θα χρειαστεῖ τὸ αἷμα τῶν ψυχῶν που χάνονται, ἐκείνων που σκανδαλίστηκαν για τὸ μυστήριό τῆς πίστεως, ἐκείνων που δέχτηκαν στὶς ψυχές τὴν ἀνυπόφορη καὶ ἀσυγχώρητη βλασφημία κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ που τολμοῦν ν' ἀποδίδουν τὴν ὑπαρξὴ του σε δυο ἀρχές, αὐτῶν που ὑποτάχθηκαν στα παρὰνομα καὶ καταγελάστα λατινικὰ ἔθιμα, αὐτῶν που τράβηξαν στα κεφάλια τοὺς τις κατάρεις καὶ τὰ ἀναθέματα για τὴν καινοτομία τῆς πίστεως.

Ἀλλὰ ἡ ἔνωση, που ἐγίνε ἀπ' αὐτοὺς, θα συμβάλει στὴ διοργάνωση καὶ τὴν πρόοδο τοῦ γένους. Βεβαιότατα. Δε βλέπεις τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Σταυροῦ να φεύγουν κι ἓνα ἀπὸ μας να καταδιώκει χίλιους καὶ εἴκοσι χιλιάδες να μεταποτίζουν; Βλέπουμε, ὁμως, τὸ τελείως ἀντίθετο.

Ἐὰν ὁ Κύριος δὲν οἰκοδομήσῃ τὴν ἐξουσία μας, στα χαμένα πηγαίνουν οἱ κόποι αὐτῶν που οἰκοδομοῦν. Ἄν ὁ Κύριος δε διαφυλάξει τὴν πόλη μας, στα χαμένα ἀγρυπνοῦν

σίων τοῦ Πάπα ταύτην φυλάσσοντες⁹.

Ἄλλὰ δεῦρο λοιπὸν ὄλον σεαυτὸν μετάρθεις ἐπὶ τὸ νῦν ἄφες τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς ¹⁰. ἄφες τὰ Καίσαρος Καίσαρι¹¹. δὸς τῷ Θεῷ τὴν παρ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν καὶ κοσμηθεῖσαν ψυχὴν. Ἐννόησον, ὅσαν ὀφειλέτης αὐτῷ τυγχάνεις· ἀπόδος τὰς ἀμοιβὰς.

Ναί, παρακαλῶ, φίλτατε καὶ σοφώτατε, δός μοι χαρῆναι ἐπὶ σοί, δός μοι Θεῷ δόξαν ἀνενεγκεῖν, ὅς σε διαφυλάττοι ἀνώτερον παντὸς ἀνιαροῦ συναντήματος.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Ἐφέσου καὶ πάσης Ἀσίας Μάρκος.

αυτοὶ που την φυλάγουν με τα χρυσὰ νομίματα του Πάπα.

Ἀλλὰ, εμπρὸς λοιπὸν, στρέψε ὅλο σου το εἶναι στο προκείμενο· ἄφησε τους νεκροὺς να θάψουν τους νεκροὺς τους· ἄφησε στον Καίσαρα ὅσα ανήκουν στον Καίσαρα· δώσε στο Θεό την ψυχὴ, που απ' αὐτὸν ἐγίνε και στολίστηκε· σκέψου πόσα σ' αὐτὸν χρωστᾶς· δώσε πίσω τις ἀμοιβές.

Ναι, παρακαλῶ, φίλτατε και σοφώτατε, ἐπίτρεπέ μου να χαρῶ για σένα, ἐπίτρεπέ μου να δοξάσω το Θεό, που εἶθε να σε φυλάγει μακριὰ ἀπὸ κάθε δυσάρεστο συμβάν.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἐφέσου και πάσης Ἀσίας Μάρκος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ο Αλεξανδρινὸς φιλόσοφος Μάξιμος ο Κυνικός, τον οποίο ο Γρηγόριος ο Θεολόγος ἐπαίνεσε δημοσίως το 379, επιστρέφοντας ἀπὸ την εξορία: Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος ΚΕ'*, *Εἰς Ἡρώνα τὸν φιλόσοφον*, P.G., τόμος 35, στ. 1197-1225. Ἀργότερα ο Ἡρώνας πίκρανε το Γρηγόριο, γιατί ἦρθε στην Κωνσταντινούπολη και χειροτονήθηκε, ἀπὸ ομάδα Ἐπισκόπων της Αἰγύπτου, Ἀρχιεπίσκοπος στην Κωνσταντινούπολη μια νύχτα του Ἰουνίου του 380. Ο ὀρθόδοξος λαὸς της Κωνσταντινούπολης, πριν καλὰ ξημερώσει, ἔδωξε τον Ἡρώνα-Μάξιμο ἀπὸ το ναό. Ο Γρηγόριος ο Θεολόγος, με ἀφορμὴ την πρόκληση του Ἡρώνα, ἐκφώνησε ἄλλο λόγο το 380, με τίτλο *Λόγος ΚΣΤ'*, *Εἰς ἑαυτὸν, ἐξ ἀγροῦ ἐπανήκοντα μετὰ τὰ κατὰ Μάξιμον*, P.G. τόμος 35, στ. 1128-1252.
2. Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος ΚΕ'*, *Εἰς Ἡρώνα τὸν φιλόσοφον*, 13-14, P.G. τόμος 35, στ. 1216-1217.
3. Πύργος της Χαλάνης εἶναι ο πύργος της Βαβέλ, *Γένεσις* 11, 1-9.
4. *Ματθαῖος*, 26, 3-57.
5. Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος ΚΑ'*, *Εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας*, κβ', P.G., τόμος 35, στ. 1105-1108.
6. *Ἡσαΐας*, 29,5.
7. *Ἐξοδος* 12, 37 κ.ε.
8. *Γένεσις* 19, 15.
9. *Ψαλμὸς* 126, 1.
10. *Ματθαῖος* 8, 22· *Λουκᾶς* 9, 60.
11. *Ματθαῖος* 22, 21.